

Exam. Code : 214902

Subject Code : 5840

M.A. Music (Vocal) 2nd Semester
AN ANALYTICAL STUDY OF GRANTHAS

Paper-VI

Time Allowed—3 Hours] [Maximum Marks—100

Note :—(1) 1st question consists of 20 objective type questions, which are compulsory carrying 1 mark each.

(2) The students are to attempt *five* questions in all.

(3) All questions carry equal marks.

1. Objective type questions :

(i) Mention the name of Granthakar of 'Pranav Bharti' ?

(A) Omkarnath Thakur

(B) Ramamatya

(C) Pt. Vyankatmakhi

(D) Acharya Brahspati

(ii) Which Vadya was used by Ahobal to create swaras ?

(A) Sitar

(B) Tanpura

(C) Veena

(D) Sarangi

- (iii) How many Ragas are defined by Ahobal ?
(A) 20 (B) 125
(C) 130 (D) 135
- (iv) In which Adhyaye of 'Natyashastra', Ras Sidhant has been mentioned ?
(A) 5 and 7 Adhyaye
(B) 6 and 7 Adhyaye
(C) 7 and 8 Adhyaye
(D) 8 and 9 Adhyaye
- (v) From the below given Jaati lakshans, which lakshan is different from ancient lakshan ?
(A) Ansh (B) Bahutva
(C) Aurhav (D) Vadi
- (vi) Which Sangeet Padhyati does Pt. Vyankatmakhi belong to ?
(A) Hindustani Sangeet
(B) Ravindera Sangeet
(C) Dakshini Sangeet
(D) Pashchatya Sangeet
- (vii) How many Adhyayas are there in Granth 'Swarmela Kalanidhi' ?
(A) 5 (B) 6
(C) 10 (D) 11

- (viii) How many angas of Prabandha have been discussed by Sharangdev ?
- (A) 4 (B) 5
(C) 6 (D) 7
- (ix) Which two vikrit swaras have been defined by Bharat Muni and Matang Muni ?
- (A) Antar Gandhar and Kakli Nishad
(B) Chayut Shadaj and Kaushik Nishad
(C) Sadharan Gandhar and Kaushik Pancham
(D) Achyut Madhyam and Kakli Nishad
- (x) When was 'Sangeet Parijaat' Granth written ?
- (A) 1649 (B) 1650
(C) 1651 (D) 1652
- (xi) How many Janya Raagas' have been originated from 20 melas by Ramamatya ?
- (A) 62 (B) 63
(C) 64 (D) 65
- (xii) Which Veena was invented by Matang Muni ?
- (A) Ghoshika Veena (B) Chitra Veena
(C) Vichitra Veena (D) Kinnri Veena
- (xiii) When was 'Pranav Bharti' Granth written ?
- (A) 19th April, 1954 (B) 19th April, 1956
(C) 19th April, 1964 (D) 19th April, 1965

(xiv) In which Adhyaye of 'Sangeet Ratnakar' Vagyakar's Gun Dosh have been described ?

(A) Rag Viveka Adhyaye

(B) Parkeerna Adhyaye

(C) Parbandha Adhyaye

(D) Swara Adhyaye

(xv) Give the name of Granth written by Acharya Brahaspati ?

(A) Sangeet Ratnakar

(B) Virhadeshi

(C) Pranav Bharti

(D) Sangeet Chintamani

(xvi) How many Shudh and Vikrit Swaras are defined by Ahobal ?

(A) 7 Shudh and 5 Vikrit

(B) 7 Shudh and 7 Vikrit

(C) 7 Shudh and 10 Vikrit

(D) 7 Shudh and 12 Vikrit

(xvii) What is the number of Koot Tanas defined in Pranav Bharti's Granth ?

(A) 5040

(B) 5050

(C) 5060

(D) 5070

(xviii) How many Adhyayes are there in 'Sangeet Ratnakar' ?

- (A) 6 (B) 7
(C) 8 (D) 9

(xix) What is the number of Swaras, according to 'Sangeet Ratnakar' ?

- (A) 10 (B) 11
(C) 12 (D) 13

(xx) How many Jaatis have been mentioned by Sharangdev ?

- (A) 18 (B) 20
(C) 30 (D) 40 $20 \times 1 = 20$

2. Write in detail about the Granth 'Natya Shastra'.
20
3. Illustrate 'Swaradhayay' and 'Taladhayaye' of the Granth 'Sangeet Ratnakar'.
20
4. Give detailed description of the Granth 'Sangeet Parijat'.
20
5. What contribution, Ramamatya has made in his Granth 'Swaramel Kalanidhi' ? Write in detail.
20
6. Write the importance of the Granth 'Sangeet Chintamani' in detail.
20
7. Elaborate the concept of 'Mel Padhatti' given by Pt. Vyankatmakhi.
20
8. Give full description of the Granth 'Pranav Bharti'.
20

(Punjabi Version)

- ਨੋਟ :— (1) ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ 20 ਵਸਤੂਨਿਸ਼ਠ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ 1 ਅੰਕ ਹੈ।
- (2) ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।
- (3) ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਅੰਕ ਬਰਾਬਰ ਹਨ।

1. ਵਸਤੂਨਿਸ਼ਠ ਪ੍ਰਸ਼ਨ :

- (i) ਪ੍ਰਣਵ ਭਾਰਤੀ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਉਲੇਖ ਕਰੋ :
- (ੳ) ਓਮਕਾਰਨਾਥ ਠਾਕੁਰ
(ਅ) ਰਾਮਮਾਤਿਆ
(ੲ) ਪੰ. ਵਿਅੰਕਟਮੁਖੀ
(ਸ) ਆਚਾਰੀਆ ਬ੍ਰਿਹਸਪਤੀ
- (ii) ਸੂਰ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਅਹੋਬਲ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸ ਵਾਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ?
- (ੳ) ਸਿਤਾਰ (ਅ) ਤਾਨਪੁਰਾ
(ੲ) ਵੀਣਾ (ਸ) ਸਾਰੰਗੀ
- (iii) ਅਹੋਬਲ ਦੁਆਰਾ ਕਿੰਨੇ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?
- (ੳ) 20 (ਅ) 125
(ੲ) 130 (ਸ) 135

(iv) ਨਾਟਯਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਰਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਉਲੇਖ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?

(ੳ) 5 ਅਤੇ 7 ਅਧਿਆਇ

(ਅ) 6 ਅਤੇ 7 ਅਧਿਆਇ

(ੲ) 7 ਅਤੇ 8 ਅਧਿਆਇ

(ਸ) 8 ਅਤੇ 9 ਅਧਿਆਇ

(v) ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਜਾਤੀ ਲਕਸ਼ਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਕਿਹੜਾ ਲਕਸ਼ਣ, ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਲਕਸ਼ਣ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ?

(ੳ) ਅੰਸ਼

(ਅ) ਬਹੁਤੱਵ

(ੲ) ਆਡਵ

(ਸ) ਵਾਦੀ

(vi) ਪੰ. ਵਿਅੰਕਟਮੁਖੀ ਕਿਸ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ ?

(ੳ) ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸੰਗੀਤ

(ਅ) ਰਵਿੰਦਰ ਸੰਗੀਤ

(ੲ) ਦੱਖਣੀ ਸੰਗੀਤ

(ਸ) ਪਾਸ਼ਚਾਤਿਯਾ ਸੰਗੀਤ

(vii) ਗ੍ਰੰਥ ਸਵਰਮੇਲ ਕਲਾਨਿਧੀ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਅਧਿਆਇ ਹਨ ?

(ੳ) 5

(ਅ) 6

(ੲ) 10

(ਸ) 11

(viii) ਸ਼ਾਰੰਗਦੇਵ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ?

(ੳ) 4

(ਅ) 5

(ੲ) 6

(ਸ) 7

(ix) ਭਰਤ ਮੁਨੀ ਅਤੇ ਮਾਤੰਗ ਮੁਨੀ ਨੇ ਕਿਹੜੇ ਦੋ ਵਿਕਰਿਤ ਸ਼੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ?

(ੳ) ਅੰਤਰ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਕਾਂਕਲੀ ਨਿਸ਼ਾਦ

(ਅ) ਚਯੂਤ ਸ਼ਡਜ ਅਤੇ ਕੌਸ਼ਿਕ ਨਿਸ਼ਾਦ

(ੲ) ਸਧਾਰਨ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਕੌਸ਼ਿਕ ਪੰਚਮ

(ਸ) ਅਚਯੂਤ ਮਾਧਿਅਮ ਅਤੇ ਕਾਂਕਲੀ ਨਿਸ਼ਾਦ

(x) ਪਰੀਜਾਤ ਗ੍ਰੰਥ ਕਦੋਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ?

(ੳ) 1649

(ਅ) 1650

(ੲ) 1651

(ਸ) 1652

(xi) ਰਾਮਮਾਤਿਯਾ ਦੁਆਰਾ 20 ਮੇਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿੰਨੇ ਜਨਿਯ ਰਾਗ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ?

(ੳ) 62

(ਅ) 63

(ੲ) 64

(ਸ) 65

(xii) ਮਾਤੰਗ ਮੁਨੀ ਨੇ ਕਿਸ ਵੀਣਾ ਦਾ ਅਵਿਸ਼ਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ?

(ੳ) ਘੋਸ਼ਿਕਾ ਵੀਣਾ

(ਅ) ਚਿੱਤਰ ਵੀਣਾ

(ੲ) ਵਿਚਿੱਤਰ ਵੀਣਾ

(ਸ) ਕਿੰਨਰੀ ਵੀਣਾ

(xiii) ਪ੍ਰਣਵ ਭਾਰਤੀ ਗ੍ਰੰਥ ਕਦੋਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ?

(ੳ) 19 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1954

(ਅ) 19 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1956

(ੲ) 19 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1964

(ਸ) 19 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1965

(xiv) ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ ਦੇ ਕਿਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਵਾਗਯੋਕਾਰ ਦੇ ਗੁਣ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?

(ੳ) ਰਾਗ ਵਿਵੇਕਾ ਅਧਿਆਇ

(ਅ) ਪਰਕੀਰਣ ਅਧਿਆਇ

(ੲ) ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਧਿਆਇ

(ਸ) ਸੂਰ ਅਧਿਆਇ

(xv) ਅਚਾਰਿਆ ਬ੍ਰਿਹਸਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ :

(ੳ) ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ

(ਅ) ਵਿਰਹਦੇਸ਼ੀ (Virhadeshi)

(ੲ) ਪ੍ਰਣਵ ਭਾਰਤੀ

(ਸ) ਸੰਗੀਤ ਚਿੰਤਾਮਣੀ

(xvi) ਅਹੋਬਲ ਦੁਆਰਾ ਕਿੰਨੇ ਸੁੱਧ ਅਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਸੂਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?

(ੳ) 7 ਸੁੱਧ ਅਤੇ 5 ਵਿਕਸਿਤ

(ਅ) 7 ਸੁੱਧ ਅਤੇ 7 ਵਿਕਸਿਤ

(ੲ) 7 ਸੁੱਧ ਅਤੇ 10 ਵਿਕਸਿਤ

(ਸ) 7 ਸੁੱਧ ਅਤੇ 12 ਵਿਕਸਿਤ

(xvii) ਪ੍ਰਣਵ ਭਾਰਤੀ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੂਟ ਤਾਨਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਕੀ ਹੈ ?

(ੳ) 5040

(ਅ) 5050

(ੲ) 5060

(ਸ) 5070

(xviii) ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਅਧਿਆਇ ਹਨ ?

(ੳ) 6 (ਅ) 7

(ੲ) 8 (ਸ) 9

(xix) ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸੂਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੀ ਹੈ ?

(ੳ) 10 (ਅ) 11

(ੲ) 12 (ਸ) 13

(xx) ਸ਼ਾਰੰਗਦੇਵ ਦੁਆਰਾ ਕਿੰਨੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?

(ੳ) 18 (ਅ) 20

(ੲ) 30 (ਸ) 40 $20 \times 1 = 20$

2. ਗ੍ਰੰਥ 'ਨਾਟਿਯ ਸ਼ਾਸਤਰ' ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੋ। 20
3. ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ ਦੇ ਸੂਰ ਅਧਿਆਇ ਅਤੇ ਤਾਲ ਅਧਿਆਇ ਨੂੰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਰੋ। 20
4. ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਗੀਤ ਪਰੀਜਾਤ ਦਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵਿਵਰਣ ਦਿਉ। 20
5. ਰਾਮਮਾਤਿਆ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਵਰਮੇਲ ਕਲਾਨਿਧੀ ਨੂੰ ਕੀ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ? ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਲਿਖੋ। 20
6. ਗ੍ਰੰਥ 'ਸੰਗੀਤ ਚਿੰਤਾਮਣੀ' ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ। 20
7. ਪੰਡਤ ਵਿਅੰਕਟਮੁਖੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ 'ਮੇਲ ਪੱਧਤੀ' ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਰੋ। 20
8. ਗ੍ਰੰਥ 'ਪ੍ਰਣਵ ਭਾਰਤੀ' ਦਾ ਪੂਰਾ ਬਿਓਰਾ ਦਿਉ। 20

(Hindi Version)

नोट :— (1) पहले प्रश्न में 20 वस्तुनिष्ठ प्रकार के प्रश्न दिए गए हैं जो कि अनिवार्य हैं तथा प्रत्येक प्रश्न का 1 अंक है।

(2) परीक्षार्थी सभी में से पांच प्रश्न करें।

(3) सभी प्रश्नों के अंक समान हैं।

1. वस्तुनिष्ठ प्रश्न :

(i) प्रणव भारती के ग्रंथकार के नाम का उल्लेख करें :

(क) ओमकारनाथ ठाकुर

(ख) राममात्य (Ramamatya)

(ग) पं. व्यंकटमखी

(घ) आचार्य बृहस्पति

(ii) स्वर निर्माण करने के लिए अहोबल द्वारा किस वाद्य का इस्तेमाल किया गया ?

(क) सितार

(ख) तानपुरा

(ग) वीणा

(घ) सारंगी

(iii) अहोबल द्वारा कितने रागों को परिभाषित किया गया है ?

(क) 20 (ख) 125

(ग) 130 (घ) 135

(iv) नाट्यशास्त्र के किस अध्याय में रस सिद्धांत का उल्लेख किया गया है ?

(क) 5 और 7 अध्याय

(ख) 6 और 7 अध्याय

(ग) 7 और 8 अध्याय

(घ) 8 और 9 अध्याय

(v) नीचे दिए गए जाति लक्षणों में से, कौन सा लक्षण, प्राचीन लक्षण से अलग है ?

(क) अंश (ख) बहुत्व

(ग) आडव (घ) वादी

(vi) पं. व्यंकटमखी किस संगीत पद्धति से संबंधित हैं ?

(क) हिंदुस्तानी संगीत

(ख) रविन्द्र संगीत

(ग) दक्षिणी संगीत

(घ) पाश्चात्य संगीत

(vii) ग्रंथ स्वरमेल कलानिधि में कितने अध्याय हैं ?

(क) 5 (ख) 6

(ग) 10 (घ) 11

(viii) शारंगदेव द्वारा प्रबंध के कितने अंगों की चर्चा की गई है ?

(क) 4

(ख) 5

(ग) 6

(घ) 7

(ix) भरत मुनि और मतंग मुनि ने कौन से दो विकृत स्वरों को परिभाषित किया है ?

(क) अंतर गंधार और काकली निषाद

(ख) च्युत षडज और कौशिक निषाद

(ग) साधारण गंधार और कौशिक पंचम

(घ) अच्युत माध्यम और काकली निषाद

(x) 'संगीत परिजात' ग्रंथ कब लिखा गया था ?

(क) 1649

(ख) 1650

(ग) 1651

(घ) 1652

(xi) राममात्य द्वारा 20 मेलों से कितने जन्य राग उत्पन्न किए गए हैं ?

(क) 62

(ख) 63

(ग) 64

(घ) 65

(xii) मतंग मुनि ने किस वीणा का आविष्कार किया था ?

(क) घोषीक वीणा

(ख) चित्र वीणा

(ग) विचित्र वीणा

(घ) किन्नरी वीणा

- (xiii) 'प्रणव भारती' ग्रंथ कब लिखा गया था ?
(क) 19 अप्रैल, 1954 (ख) 19 अप्रैल, 1956
(ग) 19 अप्रैल, 1964 (घ) 19 अप्रैल, 1965
- (xiv) संगीत रत्नाकार के किस अध्याय में वाग्येकार के गुण-दोषों का वर्णन किया गया है ?
(क) राग विवेका अध्याय (ख) परकीर्ण अध्याय
(ग) प्रबंध अध्याय (घ) स्वर अध्याय
- (xv) आचार्य बृहस्पति द्वारा लिखित ग्रंथ का नाम लिखें :
(क) संगीत रत्नाकर
(ख) वृहदेशी (Virhadeshi)
(ग) प्रणव भारती
(घ) संगीत चिंतामणी
- (xvi) अहोबल द्वारा कितने शुद्ध और विकृत स्वरों को परिभाषित किया गया है ?
(क) 7 शुद्ध और 5 विकृत
(ख) 7 शुद्ध और 7 विकृत
(ग) 7 शुद्ध और 10 विकृत
(घ) 7 शुद्ध और 12 विकृत
- (xvii) प्रणव भारती के ग्रंथ में परिभाषित कूट तानों की संख्या क्या है ?
(क) 5040 (ख) 5050
(ग) 5060 (घ) 5070

(xviii) 'संगीत रत्नाकर' में कितने अध्याय हैं ?

(क) 6 (ख) 7

(ग) 8 (घ) 9

(xix) संगीत रत्नाकर के अनुसार स्वरों की संख्या क्या है ?

(क) 10 (ख) 11

(ग) 12 (घ) 13

(xx) शारंगदेव द्वारा कितनी जातियों का उल्लेख किया गया है ?

(क) 18 (ख) 20

(ग) 30 (घ) 40 $20 \times 1 = 20$

2. ग्रंथ 'नाट्य-शास्त्र' के बारे में विस्तार से लिखें। 20
3. ग्रंथ 'संगीत रत्नाकर' के स्वराध्याय और तालाध्याय को विस्तृत करें। 20
4. ग्रंथ 'संगीत परिजात' का विस्तृत विवरण दें। 20
5. राममात्य ने अपने ग्रंथ स्वरमेल कलानिधि को क्या योगदान दिया है ? विस्तारपूर्वक लिखिए। 20
6. ग्रंथ संगीत चिंतामणी के महत्व को विस्तार से लिखें। 20
7. पंडित व्यंकटमखी द्वारा दी गयी 'मेल पद्धति' की अवधारणा को विस्तृत करें। 20
8. ग्रंथ 'प्रणव भारती' का पूरा विवरण दें। 20